

HEGEL ESTETİK'İNE GENEL BİR BAKIŞ

Nejat Bozkurt

«Der Geist ist Künstler».

(Hegel, Aesthetik)

«Das Kunstwerk ist einerseits Ausdruck des Gottes, andererseits ist es ein Werk der Freien Willkür und der Künstler der Meister des Gottes».

(Hegel, Aesthetik)

Hegel Estetik'i genel olarak sanat felsefesi ile ilgili. Bilimsel bir disiplin anlamında estetik ayrımı henüz yapılmamıştı o dönemde. Hegel'in sanat felsefesi onun varlık evinin bir odasını oluşturmaktadır; dolayısıyla de sisteminin bütünlüğü içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Varolan her şeyin kendisinden çıktığı bütün gerçeklik olarak Tin, kendisini üç biçimde dışlaştırmaktadır. Bunlardan ilki, kendi içinde Tin ya da Mantıksal Tin, ikincisi kendi dışında Tin ya da Doğa, üçüncüsü de kendinde ve kendi için Tin. Tin'in bu her üç biçimi de kendi arasında üçlü dallara ayrılarak gelişmesini sürdürür. Tin'in üçüncü biçimi olan kendinde ve kendi için Tin, kendi içinde sübjektif Tin, objektif Tin ve mutlak Tin olmak üzere üçe ayrılır; mutlak Tin ise sanat, din ve felsefe olmak üzere üç alanda objektivasyona ulaşır. Sanat alanı da Hegel'e göre, genel olarak güzellik, sanat tipleri ve tikel sanatlar olmak üzere üç biçimde kendisini görünüşe sunar. Triadik sürece uygun olarak bunlardan sanat tipleri, Sembolik sanat, Klasik sanat ve Romantik sanat olarak üçe ayrılırken, tikel sanatlar da Sembolik mimari sanatı,

Klasik heykelcilik sanatı ve Romantik sanat dalları olarak üçlü bir biçimde karşımıza çıkarlar. Romantik sanatlar da üç türde biçimlenerek somutluk kazanırlar : Resim, Müzik ve Şiir. Son olarak da Hegel, Estetik'inin planı içerisinde bir bütün olarak şiiri kendi içinde epik, lirik ve dramatik şiir olarak üçe ayırır. Ona göre dramatik şiir sanat ağacının en üst dalıdır.

Bilindiği gibi Hegel, Estetik'ini idealist bir felsefe sisteminin temeli üzerinde kurmuştur. Dialektik gelişmenin en yüksek basamağının kavramı olarak Tin, sanat alanında duyuşal form içinde somutluk kazanarak ortaya çıkar. Bir başka deyişle Tin, kendi özünü kavramsal olarak kavrayabildiği zaman sanat olayı meydana gelir. Doğa özü gereği Tin'e karşıdır, Tin'in kendi özgürlüğüne kavuşması sanatla olanak kazanır. Sanatsal güzellik tinsel bir karaktere sahiptir; Tin'in duyuşal bir form içinde meydana çıkışı sanatta güzelliği oluşturur. İnsan ancak bu güzellik karşısında kendisinin ne olduğunu ve ne olabileceğini kendisine açık kılabilir. Duyusal olan sanat alanında tinselleştiği zaman, hem hakikatin bilgisel olarak açığa çıkışı, hem de süjenin yeniden dinçleşip etkinleşmesi sözkonusudur. Güzellik, Tin'in maddedeki görünüşüdür¹.

«Vorlesungen über die Aesthetik»in girişinde Hegel'in, çağdaşı diğer iki filozof Schelling ve Fichte gibi, Kant'tan yola çıktığını ve metafiziğinin köklerinin de Kant'm «Kritik der Urteilskraft»mda bulunduğunu söylemek mümkün. Kant felsefesi, bilindiği gibi, karşıolumlu bir kavram çifti üzerinde oluşmuştur. Bir yanda «mundus sensibilis», diğer yanda «mundus intellegibilis» var; diğer bir deyişle, «duyarlık» ile «anlama yetisi», «düşünce dünyası» ile «objeler dünyası» arasındaki karşıtlık söz konusu. Hegel terminolojisinde bu daha sonra Doğa ve Tin arasındaki karşıtlık olacaktır. Ne var ki Kant, «Kritik der Reinen Vernunft»da bu duyuşal dünya ile düşünce dünyası arasındaki ayrımı ve karşıtlığı «Imagination» (Einbildung) kavramı ile kapatmaya çalışır. Çünkü bu yetinin Kant'a göre, duyuşal bir formu yanında, produktiv bir fonksiyonu da vardır. «Imagination» (Einbildung) kavramı, hem empirik anlama yetisinin öncüsü ve kılavuzu, hem de saf anlama yetisinin yorumlayıcısıdır. Yani bu kavram, bu iki anlama yetisi biçimini ken-

1 Hegel, Vorlesungen über die Aesthetik, Saemtliche Werke, Jubilaeumsausgabe, Stuttgart 1937, Fr. Frommans Verlag, Einleitung, s: 41-53.

dinde toplar : «Ben'in sentetik kendiliğindenliği, bilinçsiz olduğu zaman imagination'dur; bilinçli olduğu zaman anlama yetisidir»². Kant, organismalar evrenini açıklamada nedensellik ilkesinin yetersiz ve güçsüz kaldığını, dolayısıyla finalite kavramının yorumlamada bize yardımcı olabileceğini öne sürer. Ona göre, doğal güzellik finalite yani ereklilik ilkesi aracılığıyla, sanatsal güzellik ya da estetik güzellik ise yargıgücü yetisi (Urteilkraft) ile kavranabilir. Kant, «Kritik der Urteilkraft»da estetik alanını, Doğa ve Tin arasında bağlayıcılık görevini yapan, aracılık eden sferlerden biri olarak alır ve bu her iki varlık alanının birliğini kurduğunu söyler³.

Hegel görüldüğü gibi Kant'tan yararlanarak Doğa ve Tin alanını, duyuşsal ve düşünsel olanı uyumlu bir biçimde birleştirmiştir. Bu konuda ayrıca Hegel, Kant'tan etkilenen Friedrich Schiller'den de yararlanmıştır. F. Schiller, «Über die aesthetische Erziehung des Menschen in einer Reihe von Briefen» adlı yapıtında, insanların içinde birbirine karşıt iki güç, duyumun ve aklın temelini veren iki yasa vardır der. Bunlardan birincisi, salt gerçeğe girer; biçimleri çoğaltarak, türlü çeşitli bir evren yapmak, yetilerin hepsini ortaya çıkartmak ister. İkincisi ise salt biçimi oluşturur, geniş evreni darlaştırarak içindekileri birbirleri ile uyumlu kılmak ister. Schiller, insanların içindeki bu tepici, itici güçlere «Trieb» adını vermiştir. Maddesel ya da duyuşsal instinkte «Stofftrieb» ya da «Sinnlicher Trieb», biçim içgüdüsüne ise «Formtrieb» der. Ona göre, kültürün ödevi, içtepileri korumak ve her içtepinin sırrını çözmektir. Kültür, her iki içgüdüye de aynı ölçüde hak tanıyacak ve yalnız form içtepisini maddesel içtepiye karşı değil, maddesel içtepiyi de form içtepisine karşı koruyacaktır. Bu her iki içgüdüden birinin etkisi aynı zamanda ötekinin de etkisini yaratmakta ve ayrıca sınırlandırmaktadır. Bu iki alanın gerçek birliği insanlık düşüncesini oluşturur. Eğer insana bu iki alanı birden denetleyecek, aynı zamanda da özgürlüğünün bilincine ulaşacak ve insanı madde olarak algılayıp, tin olarak da tanıttırabilecek bir güç verilmiş olsaydı, insanlık o zaman yalnız bu hallerde tam olarak görünürdü. Ancak insanlar

2 Immanuel Kant, Kritik der Urteilkraft, Werke, Band V, Insel Verlag, Wiesbaden 1957, s: 280 vd.

3 Hegel, Aesthetik, Einleitung, s: 55-61.

kendilerini güzelliğin belirtilerinde ve görünüşlerinde bulabiliyorlar. Bu da insanları farklı bir duruma getirmekle kalmıyor, aynı zamanda içimizde özel bir içtepi oluşturuyor. F. Schiller buna «Spieltrieb» adını veriyor. İşte bu oyun içtepisinin konusu güzelliştir. Ozan-Filozof, güzeli, yaşayan biçim (Die lebende Gestalt) olarak tanımlıyor. Yaşayan biçim, hem yaşama ve duyumlama, hem de biçim verme ve akıl yürütme içtepimizin konusunu oluşturmaktadır. İnsanlık düşüncesi güzellik düşüncesiyle özdeştir. Güzellik alanında yaşamın gerçek biçimini elde ederiz. İnsan yalnız oynadığı yerde tam insandır. Maddesel içtepi, doğal ya da duyusal yan, biçim içtepsi yani akıl ya da intellekt ile karşılaşarak oynayarak dengesini bulduğu zaman tam insan ortaya çıkar⁴. Schiller, Hegel'e göre, duyuya ve forma bağlı içtepidüleri oyun içtepidüsü içinde uzlaştırmıştır. Oyun içtepidüsü sanatın yaratıcısıdır; onun tam olarak gerçekleşmesi, tüm olanaklarını bir arada gerçekleştiren tam insanın da (totaler Mensch) oluşmasına yarar. İşte bu iki farklı içtepidüyü birleştirme ve özdeşleştirme (Ineinsbildung) Hegel'e göre, 'Ben'imizin iki temel görünüşünü içermekte ve bu birlik hakiki realiteyi oluşturmaktadır⁵.

Hegel'in estetik sorunlarda etkisi altında kaldığı bir başka düşünür de Schelling'tir. Ona göre, genelin ve özelin, özgürlüğün ve zorunluluğun, 'Doğa'ya ait olanın ve 'Tin'e ait olanın birliğini ilke olarak, Idee olarak Schelling kavramış ve bilginin ve gerçekliğin birliğinin Idee'sini tek hakikat ve tek gerçeklik olarak görmüştür. Schelling'e göre sanat, 'Tin'in en üstün ve en yetkin bir biçimde kendini gösterişi, 'Doğa' ile en yakın bir biçimde akraba olmuş 'Kosmos'tur. O adeta bütün felsefeyi estetikleştirmiş, sanat imparatorluğunun tacı olarak da müziği düşünmüştür. Schelling'e göre salt akıl, salt deha'dan başka bir şey değildir. Evren bu dahi akıldan salt dehayı ve estetik intellektüel sezginin bir türü olan hakiki bilgiyi türetir. Ona göre güzellik hakikat ile özdeştir. Bu 'Hakikat' raslantısal, yetkin olmayan, sonlu ve zamanlı, insana bağlı olan de-

4 Friedrich Schiller, On the Aesthetic Education of Man, in a series of Letters (Almanca aslı ile birlikte), Edited and translated with an Introduction Commentary and Glossary of Terms by Elisabeth M. Wilkinson and L. A. Willoughby. Oxford at Clarendon Press, London 1967, XI., XII., XIV., ve XV. Mektuplar, s: 72-109.

5 Hegel, Aesthetik, s: 61-63.

ğil, evrensel, yetkin, öncesiz ve sonrasız, Tanrı'ya bağlı olan hakikattir. Bu 'Hakikat', kendi zihnimizde yalnızca kopyalarını seçebildiğimiz ilk-örnek'lerin (Arehetypus) yaratıcısı olan Tin içinde önceden biçimlenmiş olan şeyleri bilmemize yardım eder. İmdi bu arketipler Platon'un 'İdea'larıdır. Hegel'in Schelling aracılığıyla dolaylı olarak Platon ve ayrıca da Plotinos'un etkisi altında kalmış olduğunu buradan çıkarabiliriz.

Schelling'e göre, bir sanat eseri yalnızca taşıdığı hakikat oranında güzeldir. Bütün nesnelere en üstün 'Güzellik' ve 'Hakikat' tek ve aynı 'İdee' içinde temaşa edilirler. Sonlu birey tarafından yaratılan sonlu eserler bazı koşullarla yetkinliğe ve güzelliğe ulaşabilirler. Sonlu ve yetkin olmayan insanın 'Güzel'in 'İdee'sinin görünüşüne ulaşması, yani bu yücelişe ermesi düşüncenin ve sezginin birliği sonucunda olur. Düşüncenin objesi olan bütün kavramlar ya da her kavram sonsuza işaret eder; sezginin objesi olan her özel şey de sonluya işaret eder. Kavram ve sezginin birliği, sonlu ve sonsuzun birliğini getirir. Sanat anlayışını bütün felsefesine yayan Schelling'e göre, her felsefe en son tahlilde sonsuzu sonlunun içinde, sonluyu da sonsuzun içinde somutlaştırmayı amaçlar. Hegel'in felsefe sisteminin bütünü içinde onun Estetiki önemli bir kısım oluşturur, varlık evinin belli başlı bir odasını meydana getirir demistik. Hegel, Schelling sisteminden yola çıkar ama orada kalmaz. Hegel'in metafiziği için, Fichte ve Schelling metafiziklerinin bir üst düzeyde sentezleştirilmesidir diyebiliriz. Şimdi onun metafiziğine kısaca bir göz atalım.

Hegel'de başlangıçta varolan varlık, kendisini koyarak, kendisine karşı bir durumda kendini koyarak ve bu koyma (Position) ve karşıkoyma (Opposition) arasında bir uzlaşma kurarak, her defasında tez ve antitezin sentez içinde erimesinden sonra, kendisini koymaya, kendisine karşı-durumu yeniden koymaya ve bunları uzlaştırmaya başlar. Bunu başka bir biçimde ifade edersek, kendini geliştirmek isteyen Tin ya da Varlık, kendisini koyarken kendi karşıtını da koyar; sonra bunları kendi aralarında uzlaştırarak senteze varır ve daha üst bir düzeye ulaşır. Kendi yöresinde devinen yönelmelerin içinde varlık üç alan oluşturur. Mantık, Doğa felsefesi ve Tin felsefesi. Tin de üçlü bir adımla kendini aşmayı sürdürür. İlk, Sübjektif Tin, Antropoloji ve Fenomenoloji alanlarında

ortaya çıkar. Sonra Objektif Tin, Hukuk, Moralite (objektif ve sübjektif olmak üzere), Yurttaşlar toplumu, Devlet ve Evrensel Tarih gibi kendi arasında üçlü kollara ayrılır. Son olarak Mutlak Tin gelir ve kendisinden sanat, din ve felsefe doğar. Bu son alanlardan ilkinin yani sanatın yapısı nedir acaba? Sanat alanında, özellikle de artistik güzellikte neler vardır? Hegel'e göre, artistik güzel, güzelin tek biçimidir. «Sanattaki güzel Tin'den doğar ve yeniden doğar; onda birdenbire ortaya çıkar. Doğadaki güzellikten üstün olan sanattaki güzelliğin ürünleri doğa ve onun fenomenleri üzerinde yer alır»⁶. Hegel'e göre, sanatsal güzellik ne bir oyun, ne de bir pratik aktivitedir; fakat o ciddi bir etkinlik ve özellikle de özgür bir aktivitedir. Bu yüzden amacı Tin'in en kavranılır hakikatlerini ve tanrısal olanı açıklamak ve bilince çıkarmaktır. Bu görevi sanat, din ve felsefe ile birlikte yerine getirir.

Sanat ya da sanatsal güzellik 'En Üstün'ü (Das Höchste) açıklarken bunu duyusal bir biçimde ve bir yolla yapar. Onu doğanın görünüş biçimine, duyu ve duyumlara yaklaştırır. Sanatsal güzellik, bir yandan içine düşüncenin nüfuz ettiği duyular üstü dünyanın derinliklerine uzanır; düşünce, burada duyumun ve aracısız bilincin bir öte durum olması nedeniyle onlara karşı koyar. Öte yandan sanatsal güzellik, realite ve sonluluk olarak bilinen alana düşünen bilginin özgürlüğü olarak girer. Bu iki farklı alanı, yürüyüş ve gelişme içinde bulunan Tin birleştirir. Bunu yaparken de kendisinden ve önceden yarattığı sanatın tüm güzel ürünlerini ilk araçlar ve ilk uzlaştırıcılar olarak, düşünce ve duyusal dıştan oluş arasında, sonlu realite yani Doğa ile reflexionda bulunan düşüncenin sonsuz özgürlüğü arasında kullanır⁷.

Demek ki Hegel'e göre, güzelliğe borçlu olan sanat yapıtları iki tür yapısal özellik gösterirler. Bunların ilkinde Tin'den çıkmış olmaları ve görünüşe çıkışlarında düşüncenin rolü olması bakımından sanat yapıtları tinsel özdedirler. Öteki özellik ise, sanat yapıtlarının gerçekliğe kavuşmaları sırasında duyusal görünüşe katılıp, onunla birleşmesi ve duyarlığın Tin'e nüfuz etmesi sonunda olur. Tin kendisini adeta bir maceracı gibi ortaya atıverip kendisine

6 Hegel, Aesthetik, s: 2.

7 Hegel, Aesthetik, s: 7-8.

yabancılaşır, bunu duyuşsal alanlar içinde artistik güzeli yaratarak yapar; fakat orada kendisini kaybetmez, yeniden bulur ve yeniden tanır; bir başkası içerisinde kendisini anlar ve yabancılaşmış olanı düşünceye dönüştürerek yeniden kendisine sanatsal güzeli bağlar. Sanattaki güzelde duyum ve düşünce sferi bir arada yer alır, ama düşünce diğerinden daha ağır basar. Sanat güzelliği bu iki alan arasında bir köprü, bir «Mitten» durumundadır. Güzellik, içerik ve biçimin bir sentezidir; başka bir deyişle, güzellik, dış durumların ve verilerin, 'İdee'yi kurmak için giriştiği bir modelidir. 'İdee' de metafizik güzelliği ve reel güzelliği sanatsal güzellikte bir araya getirir, birleştirir⁸.

İmdi artistik güzelliğin temel iki özelliği şudur : ilkin o duyuşsal dünyaya aittir; ikinci olarak da artistik güzellik tinsel-düşünsel alana bağlı bulunmaktadır. Artistik güzelin duyuşsal unsurları onun için temel teşkil etmez; gerçekte onlar yapay ve görünüşten başka bir şey değildirler. Demek oluyor ki sanat yapıtları dolaysız duyuşsal olan ile ideel düşünce arasında bir ortam meydana getirirler. Sanat eseri bu aşamada henüz saf bir düşünce olmayıp, maddesel varoluş da hiç değildir. Hegel'e göre, sanat yapıtımdaki duyuşsal unsur ideal cinsten bir şeydir; öyle ki bu ideal, düşüncenin ideel olan yanına karşıt olarak obje gibi dışsal bir varoluşa sahiptir. Hegel, bu konudaki anlayışını şu formülle sonuçlandırır : «Sanat, duyuşsal olanı tinselleştirir, tinsel olanı duyuşsallaştırır»⁹.

Diğer yandan 'Güzel İdee'si esas olarak somut bir şeydir; Felsefemize göre, Tin, ve Doğa alanındaki her şey hakikat (wahrhaftig) ve kendi içinde konkruttur. 'Güzel İdee'si genelliği yanında, özelliği ve sübjektiviteyi kendi içinde taşır. Örneğin, Tanrı İdee'si içinde varoluş (Wesenheit), genellik, özellik ve onların birliği toplanmış olup, bu birlik konkrutu oluşturur. Her İdee hakikattir, ve sonuç olarak da her İdee konkruttur. Bu anlayışı daha öteye götürürsek acaba Güzel'in Hakikat ve İyi'ye özdeş olduğunu söyleyebilir miyiz? Eğer böyle ise, yukarıda da değindiğimiz gibi, Platon'un, Plotinos'un ve Schelling'in tezi Hegel'inkiyle birleşmiş olmaz mı? Hegel'e göre İdee, kendi içinde ve kendi için hakikattir; fakat Ha-

8 Hegel, Aesthetik, s : 12-13 ve 22-23.

9 Hegel, Aesthetik, s : 38-39.

kat kendi genelliğine göre henüz objektivleşmemiştir. Tersine Idee, sanatsal Güzel olarak bir Idee'dir ve kendisinde ayırıcı bir nitelik olarak realitenin bireysel formunu taşır, yani bireysel realite ile somutluk kazanır. Bu da kendinde Idee'nin ortaya çıkması için temel bir özelliğe sahip olması demektir. İmdi, hem genel hem de özel olan sanat eseri güzeldir. Genellik bireysel realite sferinde kendisini ortaya koyar ve bireysel realite de geneli yakalamak zordur. Böylece realite olarak ya da kavramına göre modelleşmiş olarak kavranılan Idee, ideel olur. En üstün sanat eserinde genel ve özel alanlar birbiri içine girmiş bir durumdadır. Orada bulunan Idee ve onun somut bir biçimdeki formelleşmesi tam olarak uygunluk içindedirler; tıpkı kendi içinde Idee'nin formunun, kendi için ve kendi içinde Hakikat'in formu olması gibi. Çünkü formun açıkladığı Idee'nin içeriği Hakikat'in içeriği olmaktadır. İmdi burada yeniden 'İyi' ve 'Hakikat' Idee'leri ile 'Güzel Idee'sinin yapı benzerlikleri gösterip göstermediklerine bakalım. Sanattaki güzelin Idee'sinde genel ve özelin karışımı, birbiri içine girişimi, İyi ve Hakikat Idee'lerinin içeriği için de gözlenebilir mi? Bu problemi çözebilmek için Güzel Idee'si ve onun kaynaklarına yeniden eğilmek gerekir. Her şeyden önce, her Idee gibi Güzel Idee'si de Tin'den türer. Ama bu Idee, Tin'in en üstün üç görünümünden biri olarak karşımıza çıkar, bu da Mutlak Tin'dir. Sanatta bulunan Güzel, ne düşüncenin saf unsuru içinde kendini geliştiren mutlak düşünce ya da mantıksal Idee'dir, ne de doğal Idee'dir; fakat o tinsel alana aittir ve sonlu tinin etkinlikleri ve elde etmeleri onu etkileyip durduramaz. Güzelliğin yaratıcısı sanat imparatorluğu, 'Mutlak Tin'in imparatorluğudur'¹⁰.

Tin, düşüncenin saf unsuru içinde bulunması nedeniyle henüz Idee'nin kavramı ya da yalnız kendi içinde varolan (an sich seiend) Tindir. Bu yüzden Doğa ile çatışır. Doğa, Tin'in kendisine yabancılaşmış bir biçimdir. Tin, Doğa alanının negatif bir unsur oluşunu ve sonluluğunu kavrar ve onu aşarak kendi sonsuzluğunu ele geçirir. Bu, sonlu Tin'in hakikatinin mutlak Tin oluşudur. Mutlak'm kendisi Tin'in objesi olmaktadır; bu da bilmenin objesi olarak bilinç demektir. İşte spekülasyonun bu üstün sferi 'Mutlak Tin'in kendisi olmaktadır; böylece bu kendisinin bilgisinde, kendisi için varlık olarak kendi kendisinin içinde kendisini ayırır ve kendisinin bil-

10 Hegel, Aesthetik, s : 73-80 ve 90-94.

gisinin mutlak objesi olarak sonluluğu ortaya koyar. Bunu başka türlü ifade edersek, Tin, her zaman Tin olarak vardır ama kendisinin bu sürekli varoluşunu kendisi de henüz bilmez. Kendisinin ne olduğunu bilmeye çabalarken ve bu amaçla hedefine varırken kendisini de gerçekleştirir.

Tin'in mutlak sferine ait olan sanat, kökünü din ve felsefe gibi aynı toprakta bulur. Mutlak Tin'in üç görünümünün içeriği de aynıdır, bunlar için Hegel ayrım gözetmeden üç terim kullanır : Hakikat, Tin, Tanrı. Bu üç krallığı birbirinden ayıran formlar olup onların da ortak bir objesi vardır; Mutlak olan da bilince ulaşır. Dinin formu tasarım, felsefenin formu özgür düşünce, sanatın formu ise aracısız bilgi yani duyuşsal olanın bilgisidir. Bu bilgide 'Mutlak', duyunun ve sezginin objesi olur. Güzel İdee'si, felsefe ve din alanlarının İdee'lerinden özel bir ayrım göstermez. Hegel'e göre, Güzel, belirlenmiş bir biçimde ortaya çıkarak Hakikat'i görünür kılar ve tasarımlar; bunun yanında kavramsal düşüncenin her yanına da açıktır o. Yani kavramın gücüyle de silahlandırılmıştır. Bu kavram soyut değil, fakat mutlak olarak somuttur. Başka bir deyişle, Güzellik, kendi kendisine uygun olan somutlaşması ve dışı vurması içinde 'Mutlak İdee'dir. Bu 'Mutlak İdee' ise, gerçekten 'Hakikat' olan, kendi kendisini belirleyen 'Mutlak Tin'dir. Hakikat en son çözümlemede, en üstün karşı-olum ve çelişkinin çözümüdür. Hakikatın bağrında, özgürlük ve zorunluluk, bilen ve bilinen, Tin ve Doğa arasındaki karşıtlık ve çelişki ortadan kalkar. Sıradan bilinç, kendisine uzlaşabilir gibi görünen şeyleri uzlaştırmada da başarısız kalır. Bu sırada felsefe araya girer, kavramlarına dayanarak bu karşıtları kavrar; yani onları mutlak olarak değil, kendi aralarında çözülen olarak anlar. Onları bir uyum içinde çözüme kavuşturur ve meydana gelen birlik de Hakikat'tir¹¹. Demek ki çelişkiler arasındaki uzlaşmayı felsefe sağlamaya çalışır, ve bu ödevi başarı ile de yerine getirir. Fakat sanat da aynı 'mission' ile yükümlü olduğuna göre onunki gereksiz bir uğraş değil midir? ve Hakikat çoktan Güzel olmamakta mıdır?

Bu soruya hayır diyerek yanıt vermemiz gerekiyor. Çünkü karşıtları uzlaştırma işlemi saf düşünce sferinde değil, duyarlık

11 Hegel, Aesthetik, s : 95-105.

sferinde gerçekleşmektedir. Yalnız ve yalnız sanat, kavram ile bireysel görünüşün birliğini sağlayarak güzelin özünü kurar ve onu yaratır. Duyarlık sferinden kendi genelliği içinde kavranabilmesi için kavramı geçiren, fenomene ilişkin gerçekleşme içinde ve duyuşal form altında bilince verilen Hakikati ortaya koyan sanat etkinliğidir. Bilindiği gibi Hegel'e göre, her Idee, hem kavramın birliği, sübjektivliği ve ideelliğidir, hem de bu kavramın objektivitesidir. Ama bu objektivite saf olarak ideel ve sübjektiv kavrama karşıt olmakla kalmaz, kendi kendine yaşar, hareket eder, kendi kendisine gerçekleşir, kısaca kavramın objektivitesi kendi kendisiyle ilişki kurar. Hegel buna Idee'nin totalitesi der. Varolan her şey, Idee'nin bir varoluşu olarak hakikattir, çünkü yalnız Idee hakiki gerçekliktir. Sonuç olarak, Güzel, Idee olduğu için, ve her Idee de Hakikat olduğu için Güzellik ve Hakikat özdeşler : «so ist Schönheit und Wahrheit dasselbe». Her güzellik kendi içinde Hakikat olmak zorundadır. Güzellik, Idee'nin duyular alanındaki görünüşüdür : «Schönheit ist das sinnliche Scheinen der Idee»¹².

Hegel Estetiği görüldüğü gibi, Schelling, Schiller ve Kant'a geri götürülmekle kalmayıp, Platon ve Plotinos'a kadar uzanmaktadır. Bütün bu büyük metafizikçiler 'Güzellik' kavramı ile ilgilenmişler ve Güzellik problemini uzlaştırıcı, bağlayıcı bir sfer ile çözüme vardırılmayı amaçlamışlardır. Güzelliğin yapısını ele alırken yukarıda sözü edilen bu düşünürler için Güzel, Idee'nin bir görünüşü olmaktadır. Düşünsel olan bir şeyin duyuşal alanda somutlaşmasıdır güzellik. Güzeli yöneten yasalar, zihnin temel yasalarının duyuşal alanda bir uygulamasıdır. Bu bakımdan Estetiğin de görevi, Hegel'hi belirtmiş olduğu gibi, Tin ve Doğa arasında, özgürlük ve zorunluluk arasında, anlama yetisi ile duyarlık dünyası arasında uyum kuran bir bağ, bir ortak nokta olmasıdır.

Sanat yapıtındaki bu biçim veren düşünce, öz ve biçimin denkliği anlayışı günümüz sanat anlayışlarının çoğunca da benimsenmiştir. Hegel'in sanat felsefesini oluştururken dayandığı yukarıda adı geçen filozoflar sanat etkinliğinin diğer etkinliklerden farklı olduğuna dikkati çekmişlerdir. Doğa'yı tanımaya yönelen bilim, sanattan ayrı bir yol izler. Dolayısıyla de doğadaki görünüşler ile

12 Hegel, Aesthetik, s : 106-117 ve 143.

sanat alanındaki görünüşler arasında derecelenmeler söz konusu olacaktır. Sanattaki güzelliğin, doğadaki güzellikten farklı bir anlam taşıması da buradan kaynaklanır. Doğa, her ne kadar sanata modellik yapıyorsa da, tüm gerçek sanat ürünlerinde insan tininin damgasını buluruz. Bu bakımdan sanatsal etkinlik, bir bakıma, realiteye bir baş kaldırma, eğer deyim yerindeyse, doğanın üstüne çıkma çabasıdır. Doğayı aşmakla, sanat yapıtı realiteden uzaklaşmış gibi görünmesine karşın, tam tersine, o, total bir realite ve hakikat olarak karşımıza çıkar. Çağdaş sanat akımlarından soyut sanatın da benimsemiş olduğu şu ilkenin görüşümüzü pekiştirdiği kanısındayız : «Dénaturer, c'est approfondir» (Doğa'nın dışına çıkmak ve onu değiştirmek, derinleşmektir). İşte bu bakımdan Modern Sanat'm köklerinin Hegel Estetik'ine kadar uzandığını söyleyebiliriz. İmdi sanat yapıtı gerçeklikten daha gerçek olma gibi bir değere de sahiptir. Çünkü sanat yapıtları diğer alanların ürünlerinden farklı olarak en yoğun biçimde ve genellikle yaşantı kesitlerini yansıtır. Günümüzde sanat sorunları üzerinde düşünürken Hegel Estetik'inin, her ne kadar bir sanat metafiziği olsa da, önemini yeniden vurgulayarak yazımızı bitiriyoruz.

